

ההרצאה ביום ההוקרה

דברים אלה נשאתי בערב הוקרה שהטכניון ארגן במוצאי ט"ו בשבט התשע"ד לרגל יציאתי לגמלאות (כאילו רב יכול בכלל לצאת לגמלאות) אחרי 43 שנות פעילות במוסד זה. לאור בקשתם של רבים לפרסם את הדברים, אני נענה לבקשתם.

קהל קדוש ונכבד,

קודם כל ברצוני להודות לטכניון, לנשיא הטכניון, לבא אחריי בתפקיד הרב ד"ר אלעד דוקוב, לחברי וועדת בית כנסת הטכניון, למשאבי אנוש ולכל מי שמבפנים או מבחוץ היה מעורה בארגון ובקיום ערב זה. אני רוצה להודות גם כן לכל מי שבא לכבד מעמד זה, בראש ובראשונה לנשיא הטכניון פרופ' לביא, וליר"ר אס"ט, מר דני מגנר, לאנשי הסגל הנמצאים בתוכנו, לתלמידים לשעבר ובהווה, לחברים, ליקירים שרובם באו מרחוק וטרחו להגיע עד הנה ופינו כולם מזמנם היקר לכבד מעמד זה, שאני רואה בו כבוד לה' קודם כל, ולכן אני רוצה לברך את כולם שהקב"ה ישפיע עליהם שפע ברכה ותהילה בכל מעשי ידיהם, וימנע מהם ומכל הנלווים עליהם כל נזק וכל צרה.

תוספת ברכה מגיעה לנשיא הטכניון וליר"ר אס"ט שבאו למעמד זה למרות האיומים וההכפשות מעבריים שונים. אם הם מרשים לי, הייתי מייעץ להם להסביר נוכחותם פה משום יתרון גדול שיש לטכניון ע"פ כמעט כל העם, שהרי העם עדיין לא הגיע אל המנוחה ואל הנחלה, והטכניון זכה כבר, שהרי הרב זייני יצא לגמלאות, ושחרר אותו מאיום רציני. והרב דוקוב יכול להיות שקט, הודות לי, לא יאונה כל רע במוסד הזה, שהרי אף אם ישגה, ידעו ללמד עליו זכות, כי יאמרו תמיד, עם הרב זייני עברנו הרבה יותר קשה. זהו גם הזמן להודות **למשפחת יסלזון** שבתרומותיה הנדיבות ביותר, ובעמידתה הנאמנה לצד כל צעד רוחני יהודי, אפשרה לכולנו ליהנות ולתרום מכל כך הרבה טובה, ולפעול כל מה שפעלנו.

מוסד הטכניון בהישגיו המרשימים בתחומים שונים מחייב רצינות גבוהה, ולכן גם משרה אותה. אך דווקא מפני מעלותיו אלה, פעמים רבות לא ניתן לשרוד בו אלא הודות למעט חוש הומור (הדגמתי לכם מעט) המסוגל לאזן רצינות זו. גם משרה רבנית אינה משאירה מרחב תמרון הומוריסטי רחב מדי, ועל זה מתווספת העובדה שכידוע, בארצנו לא מסוגלים כ"כ לטפל בבעיות כבדות מתוך שמחה, ומפאת חוסר חוש הומור יהודי שורשי, הופכים את כל מערכת היחסים לבעייה מזרח תיכונית, קרי למלחמה. במעמד זה, כל המתחים האלה מאחורינו, ואנו יכולים לסכם תקופה של 43 שנה ולהשתדל להשאיר רושם חיובי על הבאים אחרינו על מנת שימשיכו להשתתף בבניין ארצנו ועמנו על אדמתו בהצלחה מרובה, כי זו הייתה שאיפתי בכל שנות פעולתי במוסד מכובד זה.

על זה אוסיף וידוי אישי: משחר ילדותי התקשיתי תמיד לעשות כמו כולם, לכן תסלחו לי אם גם כיום לא אנהג בדיוק כמו כולם. כידוע, בדרך כלל בגילי, נוטה האדם לאבד את חוש ההומור, לכן אנהג שלא ככולם, ואתחיל דבריי בדברי הומור, ומאוחר יותר נוכל לגשת לנושאים רציניים וכבדים יותר. לכן, אני מקווה שתואילו להעניק לי כמה דקות של הומור בתחילת דבריי, עד שנוכל לעלות על הסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, בפרט שרבותינו ממליצים לנו להתחיל אפילו שיעור תורה במילי דבדיחותא.

ברשותכם אהל בתיאור מקוצר של הגיעי לטכניון. הייתי באמצע דוקטורט באנליזה לא ליניארית אצל פרופ' ליאונס (LIONS), שהטכניון מאוחר יותר העניק לו דוקטורט כבוד, וגם באמצע דוקטורט במתמטיקה שימושית אצל פרופ' יהודי מיד אחרי מלחמת ששת הימים, מלחמה שבעקבותיה התעורר כל עמנו, באשר חש שבמהלכה התרחשו אירועים כה ניסיים, אירועים ששינו את פני ההיסטוריה, ושמכאן והלאה היסטוריית עמנו לא תמשיך להתנהל כבעבר. תחושה של חובת עלייה מילאה את לב בני ישראל המפוזרים על פני תבל, והרגשנו שקול השופר האלהי המקבץ נדחי ישראל והמשיב אותם אל ארץ מכורתם תוקע לאוזנינו. הגשתי מועמדותי לכמה מוסדות להשכלה גבוהה בארץ, וחיפשתי מקום בו אוכל להשלים את הדוקטורט. ככולם הטכניון ביקש תעודת והמלצות. פניתי באופן טבעי למנחה היהודי, והוא שאל לאיזה מוסד עליו להפנות את המכתב. הייתה תקופה זו תקופת ספירת העומר, וזקן קטן (קטן בהרבה מזה של היום) עיטר את לחיי. הוא מיד הגיב בתגובה שכבן משפחת רבנים היממה אותי: 'לא ביקשו ממך תמונה? השבתי בחיוב. ושלחת תמונה עם זקן? אמרתי: מדוע אתה שואל? הוא אמר לי בגלל שבטכניון עם זקן אין לך סיכוי להתקבל!' בעיניי, כבן שושלת רבנים של קרוב לאלף שנה זועזעתי ממה שהיה נראה לשון הרע ברור. אבל כבר למדונו רבותינו שאסור לקבל לשון הרע, אך יש לחשוש שמא אמת יש בו. אמרתי בליבי, הלא זקן זה אגלח אותו לאחר ל"ג בעומר, למה לקחת סיכון? יש לי תמונה מלפני פסח ללא זקן,

נשלח אותה. אלא דא עקא, שכחתי מזה, ובאותה שנה החלטתי להחמיר את המצב ולגדל זקן. הטכניון נהג בפרגמטיות רבה, והשיב לי שהוא מוכן לדון במועמדותי, אך רק לאחר שאעלה. גישה מאד ישראלית המזמינה אותנו קודם כל להיכנס לצרות ורק אח"כ לחפש פתרון. נענית, ונקבעה פגישה עם הדיקן דאז. הגעתי בלבוש של יהודי דתי מחו"ל, חליפה כובע וזקן, אבל כולם בהירים, לא לבנים ולא שחורים. אורך גל סביר למוסד טכנולוגי. לאחר שהקשתי על דלת מזכירות המחלקה, קול נעים ומנומס קרא לי להיכנס, ובראות הופעתי השתנה וזכיתי לצרחה: 'מה אתה רוצה?!'. לא הופתעתי כ"כ, כי זכיתי לאותה חווייה במחלקה למתמטיקה בת"א, ולא התפלאתי כ"כ שיש במחלקות למתמטיקה פונקציות לא רציפות, אך לא הבנתי מדוע יש גלי הדף מהמחלקה לאווירונטיקה או מהנדסת חומרים מעורבים פה? ובפרט גלי הדף של אהבה עצומה כזו, אחרי שלא זכינו להיפגש אלפיים שנה! אמרתי בליבי, אולי כך מבטאים אהבה בא"י. אלא שהעניין הסתבך כאשר הופנתה אליי שאלה נוספת: 'מה אתה רוצה? יש לי פגישה עם הדיקן. מה שמך? זייני אליהו. אבל לא היה לך זקן. התפלאתי מהזכרון המופלא של סתם מזכירה. אמרתי בליבי: רבונו של עולם, אני רואה שהקדושה הישראלית מאפשרת זכרון נפלא! ממש מרענן! ובכל זאת, למרות הזקן והלשון הרע, התקבלתי וסיימתי את הדוקטורט, והמנחה פרופ' מרכוס דאג שאקבל פרס ע"ש ז'בוטינסקי. אתם רואים שכבר בתחילת דרכי סיווגו אותי פוליטית בטכניון. ברגע זה מזמין אותי פרופ' זקס ואומר לי שהוא רוצה שאשאר בטכניון, אך לצורך זה עליי לעשות פוסט-דוק בחו"ל. השבתי לו שכבר עשיתי 2000 שנות פוסט-דוק בחו"ל, נדמה לי שמספיק, לא? והנה שהפקולטה למתמטיקה מחפשת פתרון לבעייה היהודית. אתם רואים שהמוסד שלנו הרבה יותר דתי ממה שחושבים. נמצאה לי מילגה לפוסט-דוק במכון וייצמן. לא הצלחתי להבין איך מכון וייצמן ברחובות נחשב חו"ל. אמרתי בליבי, כנראה המהר"ל צודק כשהוא אומר שעם ישראל הוא מעל הזמן והמקום, שהרי רחובות, זה כבר חו"ל. אבל איך? פשוט: בהגיעי לשם הבנתי: המזכירה של הפקולטה לא דברה עברית אלא רק אנגלית. זה היה בעיני פתרון יהודי אופייני, רק לא הבנתי מדוע היה בלתי אפשרי לומר למזכירה בטכניון לדבר אתי באנגלית, והיינו חוסכים נסיעות הוצאות והעברות דירה. שבתי לטכניון והייתי אחרי זמן מה אחראי על הקורס חדו"א. סמסטר אחד הכשלתי 55% של הנבחנים. פרופ' חנני ז"ל ששימש אז כדיקן, לפני שהטכניון ישאל אותו לבאר שבע כדי להקים אוניברסיטה המתחרה עם הטכניון, הזמין אותי ושאל מה פשר תוצאות רעות אלה בחדו"א? השבתי שהם לא יודעים כלום. הוא אמר לי אתה צריך לשנות לי ציונים אלה, אני לא יכול להגיש אותן כך. מאוחר יותר כאשר במשך שנים רבות נתתי ציונים טובים במחשבת ישראל, הותקפתי ולעגו לי איך אני נותן ציונים טובים כ"כ? השבתי בגלל שהם מכירים אתה חומר. לא האמינו. אתה רואים שבטכניון אנו כבר בעוה"ב, שהרי, כידוע, רבי יהושע בן לוי שהיה נוהג לבקר בעולם הבא, לפי הסיפור התלמודי המפורסם, כבר דיווח שהוא ראה שם עולם הפוך, עליונים למטה ותחתונים למעלה, ובטכניון אפשר לראות את זה כל יום, אם נותנים ציונים למעלה רוצים אותם למטה ולהיפך, אז אנו כבר בעוה"ב! איך שיעשה רב, לא מאמינים לו בטכניון.

וראו נא שזו תופעה מאד נפוצה במוסדנו המכובד. בשנת 80 אחרי שקודמי בתפקיד התפטר מסיבות אישיות, ומבלי לשאול אותי הגיש את מועמדותי, התנגדתי לזה בכל תוקף. לא רציתי לשמש כרב, אני יודע מהבית כמה קשה תפקיד זה בעם ישראל. סירבתי. אבל בינתיים וועדת בית הכנסת שלחה מכתב בו היא דוחה המועמדות שהוגשה ע"י קודמי. לא נשארה לי ברירה. החלטתי שאני מועמד, והוועדה חזרה בתשובה כתוצאה ממאמציהם של הסטודנטים שרצו שאתמנה. אתם רואים שאפילו דתיים חוזרים בתשובה בטכניון!

לאחר מינויי, בראותי את הבורות הנוראה ביהדות של סטודנטי הטכניון, פניתי לדיקן המחלקה ללימודים כלליים, פרופ' ברזל והצעתי לו להעביר שני קורסים ע"מ להעניק לסטודנטי הטכניון בסיס יהודי שירתק אותם למדינת ישראל ולא ימצאו בסיליקון-ווליי. הוא היה אישיות מאד מורכבת. יליד משפחה חרדית הונגרית, הוא היה ילד במחנות ריכוז והקסטטרופה היא גרמה אצלו ריחוק מיהדות. להתגבר על ריחוק זה, הוא הקדיש כל חייו לחקר יהדות, לחקר זהות יהודית. איזה מין חיפוש אחרי זהות פגועה אך לא אבודה אף פעם אצל יהודי. לקבל אישור היה צורך לפנות לוועדה עליונה בטכניון בתחום זה, והוועדה המרכזת היא סירבה לאשר את הקורס בתלמוד משום שלא ציינתי ספרות מומלצת. פרופ' ברזל אמר לי הרב זייני, אל תגיב, אני מטפל, והוא שלח את אותו סילבוס שבנית, רק הוסיף עליו כספרות מומלצת את הציון הבא:

'תלמוד בבלי, הוצאה לאור בבל, שנת 438', וראו נא זה פלא, הוועדה אישרה את הקורס!

אירוע זה לא היה המעשה המשעשע היחיד בקריירה שלי. פעם אחת מנל"א מסויים ביקש לערוך בר מצוה לנכדו והתבקש על ידי לדאוג שהילד ואביו לא יבואו ברכב בשבת לבית כנסת כמקובל. בקשתי זו הביאה להכחשה חוקי הטבע. איך? פשוט: זכיתי למברק שנשלח מבניין 'מרוחק' מאד, בניין הסינט (לא זה שעל יד הפנטגון) אל משרדי, בו התבקשתי לאשר שאני מתנגד לבר מצווה של נכדו! אתם מבחינים איך ערוצי

התקשורת מפותחים אצלנו. ככל הנראה התנאי שהצבתי, עבר בדואר טרנספורמציה פורייה! או שמא מדובר בתוצאה קוונטית, לפיה למעשה א' יש תוצאה בלתי צפויה ב'.
 אך אל תתפלאו על נפלאות אלה. היו נפלאות מהם. ישנם רבים במוסדנו שיודעים הכל עליי, שולטים בכל מכמני פגמיי, וכל זה מבלי לפגוש אותי או להחליף אותי, ולו מילה אחת. איך להסביר תופעה זו, אם לא הודות לרוח הקודש השורה במוסדנו היקר?! אצלנו יודעים את הכל גם מבלי לדבר, מבלי להתעניין ומבלי להיפגש! רוח הקודש הזו, אינה חסרה גם לסטודנטי הטכניון, שהרי בשיעור הראשון שהתבקשתי להעביר במוסדנו, ליווה אותי המרצה האחראי כי ידע שזו הפעם הראשונה שאני מלמד בעברית ובארץ. נכנסנו יחד לכיתה של חשמל בה ישבו כ-45 סטודנטים, אמרתי רק את המילה 'שלום', כנראה מלה מאד נפיצה במזה"ת, והוא דבר לבדו, זה הספיק ליצור כבר קצר, וכ-25 סטודנטים יצאו לפני שאספיק לפתוח את הפה. המסקנה המתבקשת היא: הם ידעו כבר כל מה שאני עתיד לומר להם במהלך כל הסמסטר! כי אם לא מתוך רוח הקודש, אינני יודע איך ידעו הכל?! אתם רואים הפלא היהודי, המכון מהטכנולוגי העוסק רק במדעים מדויקים, בכל זאת ספוג כולו רוח הקודש!
 ואנקדוטה אחרונה: חמש עשרה שנה שילמתי מכיסי כדי לאפשר לסטודנטיות להשתתף בשחייה נפרדת על פי בקשתן, והצליחו להאשים אותי בהדרת נשים. אתם מבחינים שההגיון היהודי אינו מתבלבל, זורקים גברים החוצה, וקוראים לזה הדרת נשים, כנראה שכל דבר הבא מן הרב יוצר מיד החלפת מינים והמרפרודיטיזם רוחני!

אבל די עם ההומור עבור הערב הזה. מבחינתי, החלטתי לבא למוסד זה כי חשתי שמשימה חשובה מוטלת עליי. את הקרע בין הצבורים השונים זה מזה בכל הקשור לקשרם לתורה וליהדות, הטיל עליי שליחות. כבן למשפחת רבנים היה ברור לי שעלינו לסלק את המחסומים המפרידים בין חלקי עמנו. במוסד האקדמי המרכזי שהטכניון מהווה, השאלה הבוערת הייתה איך להביא לשלום הדעות בחברה ישראלית הסוערת תמיד סביב נושא כלשהו, ובה מתגוששות קבוצות שונות סביב כל דבר: ציונות, דת, עדתיות, בטחון, תרבות, ועוד. איך לגשר על פני התהומות המפרידים בין כל אותם גלדיאטורים?! הטכניון הוא מדינה בזעיר אנפין. החלטתי לגשת לנושא הבוער ביותר: בעיית דת ומדע. איך להסביר שכל בעייה זו נובעת פשוט מן העובדה שרוב בני אדם בכל הנוגע לתחום זה, משתייכים לאחת משלוש קבוצות בלבד: או בורים במדע, או בורים בתורה, והקבוצה הגדולה ביותר כמובן, בורים בשניהם! אנקדוטה אחת מתבקשת. לפני שנים רבות ניגש אליי סטודנט נסער שלמד פיזיקה 1-מ או דומה לכך, משום שהמרצה, פרופ' בכיר ומכובד, התחיל את הרצאתו בהצהרה החגיגית הבאה: על הדתיים לשנות את דעתם! למען האמת, אנו מסכימים, שהרי אנו מתפללים כל יום שהקב"ה יחזירנו בתשובה. אבל לחזור בתשובה בתחומי הפיזיקה זה כבר דבר מסובך. ובפרט כאשר אנו יודעים שתורת ה'מיתרים' גורמת שמה שאנו עושים בעולם אחד יוכל להיות ההיפך הגמור ממה שאנו עושים בעולם אחר, יתעורר תמיד החשש שמא התשובה אינה בהכרח אמיתית וכנה. ומה היה כתב האישום: הפרופ' הנכבד טען שהעולם הדתי לא היה מסוגל להבין שזמן, מקום ותנועה קשורים זה בזה כבתורת היחסות. התלבטתי אם להתערב אישית, פן התערבות זו תיהפך למלחמת הדת של שלושים השנים. פניתי לידיד משותף לי ולאותו חוקר דגול, מבכירי הפיזיקאים של מוסדנו, שינסה להעמיד אותנו על טעותנו. הוא אכן הראה לו עד כמה הוא טועה, שהרי רעיון זה של תורת היחסות מפורש כבר במהר"ל מפראג. החוקר היה מספיק ישר כדי להודות שהוא לא ידע. הידיד המשותף דיווח לי על כך, ושאל אותי האם תשובתו הייתה נכונה? נענית בחיוב, אך לא מבלי לציין שישנה תשובה יותר ניצחת במורה הנבוכים של הרמב"ם (ח"ב פרק --), ז"א 400 שנה לפני המהר"ל. ואף זה אינו די, שהרי הרעיון מפורש כבר אצל פילון האלכסנדרוני במאה הראשונה לפני הספירה, קרי 1650 שנה לפני המהר"ל ו-1950 שנה לפני איינשטיין.

באופן זה אפשר להבין את תוכן השיחה שהתנהלה בין הרב קוק ובין איינשטיין בראשית המאה העשרים בירושלים. כאשר הרב העיר לחוקר הגדול שרעיונותיו תואמים להפליא את עמדות המקובלים הקדמונים. הצהרה שעליה השיב איינשטיין: כבוד הרב, יכול להיות, אך אינני מדבר במישור המטאפיזי, אלא במישור החומרי! הצהרה שכמובן זכתה לתגובת הרב: פרופ' איינשטיין, בדיוק לזה התכוונתי, מה שאמרת בעולם הזה, עליו דברו המקובלים ברמה המטאפיזית, אך הדברים תואמים להפליא!

אי ההבנות המצערות בין עולם המדע לעולם הדת מיותרות לחלוטין, והן אינן שייכות לעמנו. הגיע הזמן להצהיר קבל עם ועדה, שכל המתח הזה, הוא כולו פועל יוצא של החינוך הכנסייתי הנוצרי לדורותיו. הכנסייה היא זו ששרפה את ברוננו גיאורדנו וכלאה את גליליאנו. בניגוד לכך: חיפשו נא מקרה אחד בו רבנים ניסו לשרוף איש מדע?! לא רק שלא תמצאו, אלא שאדרבא, אם ננסה להציג איש מדע יהודי אחד מלפני המהפכה הצרפתית והאמנציפציה, נמצא רק רבנים: הרמב"ם, הרמב"ן, הרלב"ג (אבי שיטת

האינדוקציה), הרשב"ץ ועוד. ומה הפלא כאשר ההלכה היהודית מחייבת אותנו לברך בשם ה' בראותנו איש מדע גדול!! בעולם היהודי איש המדע הוא איש הדת, ורק בעולם הנוצרי איש המדע ואיש הדת עויינים זה לזה. אין פלא: מדובר בתמצית התיאולוגיה הפאוליניסטית הרואה בעולם הזה עולם עכור שאין לו תקנה, כולו רע וחושך, כאשר אנחנו עם ישראל רואים בו עולמו של הקב"ה, ובמדע הכרת חוקי ה' כפי שקבעם בעולם. בנקודה זו, העמדתי את פרופ' לייבוויץ על אי הבנתו בכלל של בעיית דת ומדע בקיבוץ שמרת לפני כשלושים שנה, וחזרתי על כך גם בכנס שהתקיים אתו בטכניון מאוחר יותר.

אבל רצוי אם כבר להעמיק יותר. רק מבט מטא-היסטורי על מערכת היחסים בין דת ומדע יוכל להאיר את עינינו לא רק לגבי הבעיות, אלא לגבי סיכויי ותקוות פתרון. מקובל לראות ב-THALES את ראשון המדענים, למקם את ראשית המדע ביוון, ולראות בראשית זו את הנסיון הראשון של רציונליזציה של המציאות. אך המעניין הוא, שתמונה זו היא איזה סוג של פסידו-אידיאליזציה של היסטוריית המדע בחברה הישראלית דווקא. כי כל מי שכמוני התחנך בתרבות אירופאית, יודע שתמונה זו לוקה כל כך בחסר, שהיא כולה נטולת האמת ההיסטורית והמדעית. תאלס התחנך אצל כמרי מצרים העתיקה וגם אצל תוכני בבל הקדומה, ושאת קביעתו, לפיה ראשית המציאות היא מים, לוקה ביותר מדי קירבה עם ה'נון' (NOUN) המצרי, אותו כיאוס נוזלי, אותו אוקיאנוס ראשיתי, שהתיאולוגים המצריים ראו בו את אותו 'רוח-חומר' שממנו החלה הבריאה, כדי שנעיז לטעון שתאלס לא ספג את אותה השפעה מצרית לתוך תפישת עולמו. ובפרט שבעיניו המים הראשיתיים לא היו בבחינת בורא, אלא בבחינת מקור ראשון למציאות החומרית שלנגד עינינו. הוכחה לדבר, את עמדתו הגובלת כמעט בפנתאיזם, והרואה בכל אלהיות מסתתרות. ועוד: מי יתעלם מאמונתו בנצחיות הנשמה, השוכנת בכל, נשמה פרטית כנשמה כללית וכלל עולמית?! אם כן, רחוק הוא תאלס מלהשתייך לאסכולה אקדמית העויינת לאמונה בערכים רוחניים אלהיים. וכך הוא אצל תלמידיו אנקסימנוס ואנקסימנדרס ותלמיד תלמידו, פיתגוראס. ולמתפתים לראות בפלסמה החדוס הנוזלי המופיע מיד אחרי המפץ הגדול, את ראשית הבריאה, נעיר שבין מרק דחוס זה, ובין המרק של ה'נון' המצרי הקדום, ההבדל נראה רק קולינרי, בהיות האחד בטמפרטורה של 10 טריליון מעלות, והשני קצת יותר קר, אבל די חם כדי להוליד את השמש שאיננה מצטיינת בעודף קרח. לא ברור מי משני התבשילין עלול לגרום אולקוס יותר חריף.

טעות שנייה: לא תאלס ולא תלמידיו היו יוונים בכלל, שהרי הם בני מילת, בטורקיה, בצומת מפגש תרבויות שונות: פרסית פניקאית ועוד. וטעות שלישית, שנסיון ההבנה של המציאות שלו, מחוץ להיותה דתית, לא שאפה לרציונליזציה, אלא פשוט להבנת הבריאה הגלויה לנגד עינינו. בקיצור: שלוש טעויות.

ואם כבר בבריאה ובמפץ הגדול עסקינן, יש להרגיע. הגיל המשוער של העולם עפ"י המפץ, הנע בין 13.5 מיליארד שנה לכ-16 מיליארד שנה, (עם 2.5 מיליארד שנה Δt זניח), דבר שעל ידו מנסים להבהיל אדם מאמין, כאילו יש מה להיבהל מכמות אפסים (ובפרט למתמטיקאי כמוני), מחזיר אותנו לדברי פרופ' סטיבן ויינברג, פרס נובל לפיזיקה עבור מחקריו על המפץ הגדול, המביא בריש ספרו 'שלושת הדקות הראשונות של היקום' אנקדוטה ויקינגית המתארת את ראשית הבריאה כך:

"מוצאים את פשר היקום כ-"Edda הצעירה", אוסף אגדות צפוניות שנאספו בסביבות השנה 1220 ע"י המנהיג האיסלנדי Snorri Sturleson: "בראשית, אמרת אידה, לא היה כלום. הארץ לא היתה וגם לא השמים ממעל לה, היתה תהום פעורה, אבל עשב אין בשום מקום. בצפון ובדרום השתרעו איזורי קרח ואש Muspelheim ו-Niflheim. החום של Muspelheim המיס קצת קרח מ-Niflheim, ומטיפות הנוזל נולד ענק Ymer וכו' " ועל זה הוסיף הפיסיקאי הדגול הערה מאלפת: "לא הייתי רוצה לפגוע בשום אמונה דתית, אפילו לא בזו של הויקינגים, אבל נדמה לי שנכון לומר שאין כאן תאור מאד מספק של ראשית היקום".

ולאחר מכן, פותח החוקר הדגול בהצגת התאוריות החדישות ביותר בתחום הפיסיקה, ובין היתר בתיאור "המודל הסטנדרטי" שקויו הראשיים תוארו באריכות מה בספרו, אך מיד לאחר תיאור זה הוא מסכם: "התיאוריה שהצגתי לפניכם איננה התאוריה המספקת ביותר שניתן לדמיין כדי להסביר ראשית הבריאה. היא כוללת אותה מידת אי-ודאות על הראשית עצמה, על מאית השניה הראשונה, שמיתוס אידה כולל".

ולא זו בלבד, אלא שלשיעור גדול בענווה אנו זוכים בסיכום ספרו, בין היתר, באמצעות קביעתו: "איך שיהיה, כל הבעיות הקוסמולוגיות יכולות למצוא את פתרון, אבל יהיה איזה שיהיה המודל שיתברר כנכון, אף אחד מהם אינו מאד נוח. זה כמעט בלתי-אפשרי עבור יצורים אנושיים שלא להאמין שישנו קשר מיוחד בינם ובין היקום, שהחיים אינם רק תכלית

גרוטסקית של השתלשלות תאונות שמקורם בעבר המגיע עד שלושת הדקות הראשונות, שבמובן מסויים נבראנו כבר מהתחלה".

כנראה שאצל פיזיקאים גדולים באמת, הענווה קודמת לחכמתם. וענווה עוטפת תמיד יראת שמיים גלוייה או סמוייה. בהזדמנות זו, אני רוצה לברך את ידידי פרופ' מוטי שגב שזכה לפני כמה ימים בפרס ישראל על מחקריו. זוהי שמחה נוספת לטכניון, ופרס הנרכש ביושר על ידי פרופ' שגב. אין ספק שעבודתו המסורה במחקר הכשירה את הקרקע לפרס זה, ובע"ה תכשיר אותו ליותר מכך בע"ה, אך מתוך הסתכלות יהודית אנו יודעים שאין הקב"ה מזכה איש בהישג כזה, ללא הצדקה רוחנית הנלווית, בבחינת אותם התבלין בהם המשילו חז"ל את יראת השמיים, "בראתי יצה"ר, בראתי לו תורת תבלין". ובכן, לפני שנים חגג את בר מצוות בנו בפרשת בראשית בבית הכנסת שלנו כאן. ערב שבת זו, אמו שרצתה להביא עוגות כשרות למהדרין לשמחה, נפלה ליד החנות ושברה את ירכה. היא אושפזה ברמב"ם, ופרופ' שגב שטיפל בה כל ליל השבת שם, צעד בשבת בבוקר ברגל משם, כדי לבא ברגל לבית הכנסת. והוא לא הסתפק בכך. דרשתי, שהייתה חייבת להיות מותאמת בפרשת בראשית לפיזיקאי, מצאה חן בעיניו, ואז הוא בא להגיד לי: 'ככל שאני לומד ויודע יותר, אני מבין כמה אינני יודע'. אין צל של ספק בעיניי שענווה זו ומוסריותו היו אותם התבלין הדרושים להצלחה. פעם אחת הוא הוסיף לי שהוא אינו צנוע, אז בגלל חוסר מדומה זה של צניעות הקב"ה זיכה אותו במה שמגיע לו בזכות.

ובאמת, בענווה מסוג זה הצטיינו כל גדולי החוקרים. כך לדוגמא, איינשטיין לא היסס להצהיר:

'כל המעורה באופן רציני בדרך של מחקר זה, אינו יכול להימלט מהוודאות ששכל מסוים מתגלה דרך חוקי העולם, שכל הרבה יותר עליון מזה של האדם, בפניו, אנו שחקנים צנועים. מחויבים אנו להרגיש ענוה. באופן זה, הדרך של המחקר המדעי מובילה לרגש דתי מסוג מיוחד...', או עוד 'כיצורים אנושיים חוננו בדיוק באינטליגציה הדרושה כדי להבחין באופן ברור עד כמה אינטליגציה זו היא באופן עקרוני בלתי-מספקת כשהיא עומדת פנים אל פנים מול ה'יש'. אם היינו יכולים להסביר לכל בני-האדם את הצורך בענוה מסוג זה, עולם הנבראים האנושיים היה הרבה יותר מושך'.

ונא אל תעלו בדעתכם שיש לי התנגדות כלשהי למפץ הגדול. אדרבא ואדרבא. מכל התיאוריות של בריאת העולם מאז אדם ניסה להגותה, אין ספק שהיא היותר תואמת לתיאור מעשה בראשית שבתורה. ואנחנו רבנים, אסירי תודה לתיאוריה זו שאחרי 2300 שנה, הצליחה לנפץ את עמדת אריסטוטלס, לפיה לא הייתה בריאה או הייתה ב:∞, עמדה שהרסה את האמונה אצל רבים כל כך במהלך ההיסטוריה, והנה שבא המפץ וביסס את הצהרת תורת ה', לפיה הייתה והייתה בריאה. ואנו מברכים על התקדמות מדעית זו, שככל התקדמות מדעית אמיתית היא מקרבת את האדם לבוראו.

אך כיהודים, אין אנו יכולים להיבלם אפילו ע"י ננו-שנייה אחרי מעשה בראשית. אנו יודעים שהקוץ של האות 'ב' של 'בראשית ברא א' , מצביע על מה שקדם לראשית זו. ואז אנו שואלים: מי חולל את המפץ הגדול, או מה קדם לו? ברמה אינטלקטואלית ירודה אנו 'זוכים' לעיתים לתשובה האומללה מסוג: 'אנרגיה!' כמתמטיקאי, אני תמיד עומד ומשתוממם. הלא אנרגיה היא אינטגרל, אז אינטגרל ברא אותנו?! אינטגרל פשוט, כפול, משולש או יתר מזה?! כנראה שהקב"ה הוא אינטגרל. זה דרך אגב נכון, הוא כולל באופן אינטגרלי כל המציאות, הוא אחד, היה הווה ויהיה! אבל נודה שהוא אינו אינטגרל מתמטי!

לא צריך אפילו להיות יהודי כדי לעמדו על אמת זו. נשמע נא אחד בכירי הפיזיקאים בני דורנו, Prof H.Reeves:

"האסטרופיסיקה לימדה אותנו שלעולם היסטוריה. בעית מקורו, היא פרובלמטיקה המפנה אותנו לתחום הדת".

אבל למען האמת, הדברים מסובכים יותר. סביב בריאת העולם מתגוששות שתי עמדות קיצוניות חולניות. האחת מדעית אתאיסטית, והשנייה דתית אנטי-מדעית. אני בטוח שהמחלקות הפנימיות או הנירולוגיות של רבמ"ם מסוגלות לתרום לשתייהן לא מעט מרפא. אנחנו, דרכנו אחרת לחלוטין. על אף שאנו מעריכים את המפץ ושמחים בו, אני מרשה לעצמי לשלול מכל תיאוריה של בריאת העולם את המעמד של עמדה מדעית. הלא תיאוריה מדעית מתקבלת, אך ורק אם לאחר הגייתה וניסוחה בכלים מתמטיים או דומים, היא תיבחן במעבדה ותאושש ע"י 2-3 נסיונות מתאימים. אז יש לי הצעה לכל הטוען על תיאוריה כשלהי של בריאת העולם. באו נא ונבצע נסוי 2-3 פעמים לברא את העולם, וניפגש בעוד כ-48 מיליארד שנה לבדוק את התוצאות. רק אז נוכל לוודא שהתיאוריה שלנו מבוססת מדעית. והחלקיק המכונה 'אלהי' לא יפתור דבר, במיוחד למי שרוצה להיפטר מאלהות!

עלינו להעמיק עוד יותר כדי לסלק את המתח המיותר והמדומה שבין דת ומדע מן השורש. העמדה האתאיסטית רואה את השיקול הרציונלי כנקי מכל רבב, ויתירה מזו, כמסוגל לגשת לכל היש ללא כל מחסום, תוך יומרה שהשכל האנושי בידו האפשרות להשיג את האמת המוחלטת. האמת היא, שאין איש מדע המכבד את עצמו שיעזי להסכים לניסוחי זה של הבעייה בפה מלא, אך בפועל זה אכן מה שקורא כאשר על תקן איש מדע בתחום מסויים, הוא מרשה לעצמו לדון בהיבטים דתיים, שכולם מטאפיזיים, וא"כ שיקולים המתעלים עפ"י הגדרתם מעל כל שיקול חומרי. להמחשה אספר מה קרה לי בסימפוזיון שאירגן מר צבי ינאי במוזיאון ת"א לפני כעשרים וחמש שנה, אליו הוזמנתי להתעמת מול פרופ' לייבוויץ הבן, ראש המצפה במצפה רמון. הייתה זו הזדמנות עבורי כדי להצביע על מגבלות הרציונליות האנושית, וכל שכן על מגבלות המאמץ הרציונלי המדעי. בפועל, במקום פרופ' לייבוויץ הגיע פרופ' חגי נצר, ראש החוג לאסטרופיזיקה באוניברסיטת ת"א, שעשה מאמץ עליון להציג את המפץ והמודל הסטנדרטי כמשקף את האמת העליונה וכמשליך על כל ההסתכלות המטאפיזית של האדם. שאלתי אותו: פרופ' נצר, משוואות מקסוול של היחסות מניין לך אותן? האם הן קיימות בטבע, או שמא יש בידך רק משוואות הפרשים סופיים, שבאמצעות תהליך אינטלקטואלי מופשט לחלוטין, אנו משאיפים הפרשים אלה ל-0 אנו מקבלים משוואה? הנך יודע היטב שאין לנו כל משוואה באמת, ושרק על בסיס אבסטרקציה כזו אנו מגיע למודל מתמטי המקובל עלינו. ואתה מרגיש שמותר לך להסיק מסקנות מטאפיזיות מתהליכים מוגבלים כאלה על היש כולו? והזמן, אותו מגורם כה מרכזי בכל משוואה שלנו, וכ"ש בכל תורת היחסות וכל תיאורייה פיזיקלית, אתה יודע שאין לנו שום מושג ממנו! הלא כידוע, כל משוואה מפורשת הינה סילוף של האמת, כיון שהזמן תלוי במקום, במהירות ועוד שאר גורמים, ולכן מבחינה מדעית מתמטית מדוייקית, היה עלינו לדבר אך ורק במונחים של משוואות סתומות, ולא מפורשות, אז איך אתם פיזיקאים משמתשים בו כפרמטר חופשי?! ועוד, כבר לאחר המהפכה הקאנטיאנית, העומדת גם היא ביסוד תורת היחסות, כי היא שימשה כידוע כאחד ממקורות השראה על איינשטיין בעיצוב תורת היחסות, הנך יודע שכל ידיעה האנושית איננה משקפת מהות, אלא רק מה שאנו קולטים ממנה בלבד (רגילים לכנות זאת סובייקטיביות), האם נראה לך נכון לקבוע אמת מוחלטת החולשת על כל העולם המטריאלי וגם על העולם המטאפיזי עפ"י הסתכלות סובייקטיבית כזו? המתח באולם היה כה גדול, שמר צבי ינאי חשב לנכון לנסות להוריד את המתח הנורא ששרר באולם הגדוש ממאות חוקרים ומאזינים, ושאל את פרופ' נצר: 'האם אתה מודה באשמה?' ואז פרופ' נצר הימם את כולנו בענוותו, והשיב: מודה! עד היום אני מתחרט שלא מצאתי את כוחות הנפש להגיד לו 'כל הכבוד', וזה משום שקפיתי במקום מרוב הימום בפני ענווה כזו.

אין ברצוני לגמד את בעיית הרציונליות, משום שהיא בעיית הבעיות של המחשבה האנושית והמדעית גם יחד, והפילוסוף הדגול בן-ימינו Manuel de Dieguez, בנוגעו בה כבר העיר:

"ובכל זה לא נגענו ברציונליות מסקנותינו המדעיות, עד כמה רציונליות הן. מה עושה שמצהירים על הטבעי כרציונלי, ועל השתלשלות הדברים כעל לוגי? איך מסיקים "חיוב המציאות" מ"רגולריות"?... מאיפה צומח, במוחות הטובים ביותר, הבלבול בין הטבעי לרציונלי, בין החוקיות הלוגית ובין קביעות התופעות שאנו מבחינים בהן, בין המונטוניות שלהן ובין "ביטויים" כביכול? היכן התייצב השכל האנושי כדי לצפות "בשלטון הטבעי" הקרוי חברה, ואיזה פילוסופיה של התערות העצמית בחברתי-או של טראנסנדנטיות תאורטית-רציונליות החילונית העניקה לעצמה כדי להתייצב ככנסיה של התבונה? כי כנסיה זו, ככל אורתודוקסיה אחרת, היתה בלתי - מסוגלת לתחקר באופן מעמיק את הסובייקטיביות של סבותיה". ובמקום אחר "כי זמן רב כבר, הפסל הסתתר ברעיון, וכבר לא בעץ, באבן או בנחושת!" או עוד "כיוון שאך ורק בהכרתם של בני-האדם ההוטנטוט מצטיין, ברור הוא מביט בלעג על הישועי שלו: אין ספק שהוא מתבונן בהתנהגות המיתוס הישועי, שכל תוכנו הוא הצהרה ישועית שהאינווריאביליות של הדברים מסבירה אותם גם יחד."

1-Russell האגנוסטי לא היה מתבטא באופן שונה. ובפרט, כדברי הרב קוק, יש לשאול מה עושה שאנו כל כך מכבדים את השכל, "אם לא הרגש הקובע עבורנו שהשכל גדול הוא באמת".

והאמת היא עוד יותר ברורה. הלא כל שיקול רציונלי בנוי על אוסף האינפורמציות בהן אנו מחזיקים, ולוקחים בחשבון את הגורמים והמשתנים המוכרים לנו כבר, כדי לדלות מתוך המציאות הנחקרת אינפורמציות חדשות, באופן שנוצרים משתנים חדשים שלא נלקחו מתחילה בחשבון מפאת חוסר יכולת, אך מכאן והלאה ישמשו בסיס לבניית ההסתכלות הרציונלית החדשה. א"כ כל רציונליות מדעית היא יצור בתהליך התפתחותי מתמיד. וא"כ, איך אנו יכולים להצהיר על דבר כבלתי-רציונלי היום, כאשר יש סיכוי רב

שמחר, מחרתיים, או בעוד 10 שנים יהפך לרציונלי?! אין שמץ של ספק שתורת היחסות הייתה בעיני ניוטון בלתי רציונלית, וכיום מקובלת היא על כל מדען.

וכל זה מדוע? משום שהרציונליות האנושית מדעית, שללא צל של ספק היא ממוצא יווני, היא כולה תהליך שבראשיתו שאף להבין איך הקב"ה ברא את עולמו (או המבדיל אצל שאר העמים איך האלים פעלו ביצירה), והפך מאז הרנאנס, לגישה המנסה להסביר את הכל תוך העלמת הבורא. ללא צל של פסק, חיונית הרציונליות להתפתחות המדע העכשווי, מדע שלמעשה נעשה יותר טכנולוגיה ממדע, אך עלינו לקבל שהיא לא תוכל אף פעם לתת מענה לשאלות טרנסדנטליות ומטאפיזיות, כיון שהיא בנוייה כולה על הידע הסופי שלנו. היא אמנם שואפת להכרה אינסופית ובלתי מוגבלת, אך אנו מתמטיקאים, יודעים שהתהליך ישאר תמיד אסימפטוטי בלבד. הכרת היש כולו בתפישה היהודית הפוכה לחלוטין, ואין זה מקרה שיוון וישראל התנגשו תרבותית חזיתית וקשות מאד. ההכרה היהודית החלה עם הנבואה, ומושתתת היא על הנבואה. קרי, **היא הבנה המתחילה מן האינסופי כדי לגשת לסופי**, כאשר **ההכרה המדעית מתחילה מן הסופי כדי לגשת לאינסופי**. הבדל עמוק זה, שהתברר לי מתוך עיסוקי המתמטיים, זכה בשנים האחרונות לפיתוח פילוסופי ע"י הפילוסוף היהודי צרפתי לוינס בספרו 'כוליות ואינסופיות'. (הרמ"ק?)

הבדל יסודי זה, הוא היחיד המסוגל לפתור בעייה לוגית עצומה שהאנציקלופדיה המתמטית המפורסמת BOURBAKI העלתה כבר. במה דברים אמורים? תורת הקבוצות, הכלי העוצמתי הזה, שהודות לו אנו מתמודדים עם כל הבעיות המדעיות במדעים הנקראים מדויקים ובעוד מדעים, טומנת ביסודה סתירה לוגית פרדיגמטית נוראה: שהרי, קבוצה מוגדרת כאוסף אלמנטים, אך מהו אלמנט? תשובת המתמטיקאים: איבר בקבוצה! נחמד, אך אין זה מסתיים כאן. יש לנו המתמטיקאים עוד שפן לשלוף: יש לנו קבוצה ריקה. ומה? קבוצה שאינה מכילה שום אלמנט! אבל כשאנו זוכרים שקבוצה היא אוסף אלמנטים, אנו מתקשים להבין איך קבוצה שאין בה אלמנטים יכולה להוות קבוצה! למרות כל זאת, מצליחה התיאורייה לזקוף לזכותה הישגים מאד מרשימים, וללא שום הסבר הגיוני לכאורה! לפני שנים רבות הוכחתי שהפתרון לסתירה קיים אך רק במסגרת הלוגיקה היהודית המושתתת על אמונה באותה ישות אלהית עליונה הכוללת כל, בה מאמין עמנו מאז ומעולם. אבל דוקא אחד מעמיתיי המתמטיקאים, שלא היה נוטה להתרפק על אותה ישות אינסופית לא מתמטית, החליט לחרף אותי בעיתון אס"ט כתוצאה מגילויי זה. אני מודה שלא התרגשתי במיוחד, כי קראו לעיתון באותם הימים בשם 'אפסילון', וכיון שזה האחרון שואף תמיד ל-0 לא היה במה להתרגש.

הערת ביניים: לימדתי 45 שנה במסודות להשכלה גבוהה, ועד היום לא נתקלתי, ולו בסטודנט אחד, שלא עיכל הגדרות אלה והגיב. זה מזכיר לי העובדה שכל פעם שהצעתי לסטודנטים הוכחה של משפט, הם השיבו שהם מאמינים לי! כנראה מאמינים בני מאינים!

ונשוב עתה לשתי הלוגיקות הפוכות, זו של ישראל וזו של האקדמיה. האם הן מהוות שתי צורות הכרה השוללות זו את זו? ממש לא בעינינו אנחנו תלמידי משה רבינו ע"ה. הראשונה ההולכת ומצמצמת מן האינסופי לסופי, היא מתנת ה', השנייה ההולכת וצועדת מסופי מסויים לסופי רחב יותר, קרי מהכרה מצומצמת להכרה רחבה יותר, והיא היא המדע, היא חובה מוטלת עלינו ע"י הקב"ה: 'פרו ורבו ומילאו את הארץ וכבשוה וכו', פסוק שמי שמוח בקודקודו, מבין שאינו מזמין לרדייה פיזית תוך אלימות, אלא הוא מזמין לשליטה מתוך הכרת המציאות. קרי, מדובר **בציווי ברור לעסוק במדע**, כפי שהסביר היטב כבר חכם גדול מאד, הרב אליה ב-אמוזג זצ"ל, כאשר בספר של כ-2000 עמ' הוא התייחס כשנה וחצי בלבד אחרי פירסום 'ברירת המינים' של דרווין, לתיאוריית האבולוציה. הרוח היהודית הביטה תמיד בעין אלהית על המציאות, כאשר רוח העמים שאפה להכיר את האלהות מתוך המציאות החומרית. אין פלא שכל פנתיאון אינו אלא זירת התגוששות אנושית שהוצבה בשמי שמיים. ולא הזרנו את עצמנו מהכרה חומרית, אלא שידענו תמיד שהיא הכרת חלק מן הנבראים, ולא הכרת כל היש, וכל שכן לא הכרת הבורא.

אבל אם כבר הזכרנו את האבולוציה, הגיעה העת להעמיד את הדברים על דיוקם. גם הפעם תרשו לי איזו שהיא קעיצה: אנו עם ומדינה בהם קדושת האדם, כפי שרגילים לכנותה, מרכזית בחיינו. כנראה בתוקף עקרון מקודש זה, מתברר שמותר אצלנו לחלוק על תורת ה', אך אסור לחלוק על תורת דרווין!! הקדושה עברה מן האלוה אל האדם כנראה! האמת שאין זו הפעם הראשונה שעמנו התברך באנשים שעלו למדרגת אלהות! המדען הראשי לשעבר, בוגר טכניון ותלמיד שלי במתמטיקה וגם בתורה, שילם בתפקידו כאשר העיז לחלוק על אלהיותה של תורת דרווין. שר החינוך דאז, המאוים ע"י התקשורת, תוך הפגנה של חוסר השכלה מדעית משווע, פרש בפני הכנסת יריעה ארוכה המבהירה מדוע היה אסור למדען זה לכפור באל עליון זה של הפנתיאון המדעי, מבלי לדעת שעד היום אין ולו טענה אחת של דרווין שהוכחה. יצאתי להגנתו, וכתגובה זכיתי למבול של אי-מיילים מצד אחד מבכירי הפקולטה לביולוגיה בטכניון. הצעתי לו

לנהל שיחה יסודית יותר סביב כוס קפה, ולא שיחה וירטואלית. קיימנו אותה במשרדי, ובסוף פחות מחצי שעה הוא סיכם: אם לזה כוונתכם, כי אז אין לנו כל בעייה עם עמדתכם. תוכן הבהרותיי כלולות כולן בדברי הרב קוק זצ"ל בספרו 'אורות הקודש', ולמען האמת ששים שנה ויותר אצל הרב בן אמוזג כבר. והנה דברי הרב קוק:

'תורת ההתפתחות, ההולכת וכובשת את העולם כעת, היא מתאמת לרזי עולם של הקבלה, יותר מכל התורות הפילוסופיות האחרות. ההתפתחות, ההולכת במסלול של התעלות, היא נותנת את היסוד האופטימי בעולם, כי איך אפשר להתיאש בשעה שרואים שהכל מתפתח ומתעלה. וכשחודרים בתוכיותו של יסוד ההתפתחות המתעלה, אנו מוצאים בו את הענין האלהי מואר בבהירות מוחלטת, ודוקא אין סוף בפועל, מחולל הוא להוציא אל הפועל מה שהוא אין סוף בכח',...

אך מאידך, מוסיף:

'הרעיון על דבר ההתפתחות של ההויה, וכל המצוי הוא מוריד את רוח האדם ומעלהו, סם חיים וסם מות ביחד שקועים בקרבו. כשהאדם מסתכל לאחור ורואה את השפלות שבמצבי העבר, והוא כשהוא עומד במעמדו המוסרי, השכלי, והפיזיולוגי, מאושר מול העבר, דעתו נעשית זחה עליו מצד אחד, וגדרי המוסר מתרופפים אצלו. כמה מוסר שימצא בקרבו, יאמר, בעת אשר יתקפהו רוח רעה של איזה תאוה, שהוא די והותר רב מאד מהנדרש ליצור שכמותו, שיסודו הוא בהמות ופראות גסה'.

במילים אחרות, זכיתי להסביר זאת בפקולטה לביולוגיה פעם אחת, יש להבחין בין 'התפתחות', שהיא כולה רעיון יהודי, המושתת על יסודת ההשלטנות הקבלית של עולמות בבריאה, ובין המרכיב השני של גישת דרווין, מרכיב המוכר לצערנו רק מאנשי מקצוע, והוא ה'אבולוציה', שהיא יומרה להסביר מה גרם את כל השינויים האלה במהלך ההיסטוריה, ועוד תוך העזה לייחסם לאקראיות.

אישיות בכירה שביקרה בטכניון בזמן האחרון הצהירה:

'המדע הוא צורך קיומי שלנו. העולם היום מתקיים בקושי, מדינות סביבנו מתפרקות. העתיד נמצא בחדשנות, אבל אם לא תמצא הדרך לשלוט בפנאטים או לגרום להם לשלוט בעצמם – העולם יהיה מקום מסוכן'.

אני מקווה שאינני נכלל בין הפנאטים האלה, אך חייבת להישאל האשלה ב'ה' הידיעה במוסדנו זה: שחובה עלינו לקדם את המדע, אהיה האחרון להכחיש זאת, אבל האם באמת המדע הוא זה שיוכל להציל אותנו? עם כל ההערכה העצומה שאני רוחש למדע, ואני מאחל לו להמשיך לפרוח, להצליח ולהציל, בכל זאת כבן פליטת אושביץ, אני דוחה על הסף תקווה זו החסרת תקווה. לא רק משום שאירן איננה חסרת ידע מדעי, אלא, משום שגרמניה הייתה המדינה המדעית ביותר לפני מלחמת העולם השנייה והאסון שפקד עמנו במהלכה, והאחריות על השמדת בני עמנו מוטלת גם על כל הקהיליה המדעית שם. להמחשה: שני רקטורים במדינה מתורבתת על זו, יצאו בתמיכה רשמית בהיטלר. אחד, פרס הנובל לפיזיקה הייזנברג, והשני גדול פילוסופי המחצית הראשונה של המאה העשרים, היידגר. ואין זה פלא. עיקרון האי-וודאות של הייזנברג, מחייב מגבלה ליכולת הכרה של האדם, והאדם שונא את המגבלות כי הוא רוצה להיות כאלוהים. ואנו בני ישראל מקבלים בהכנעה כפיפותנו לה', שהוא הפותח אשנב לנבואה, שהיא ההכרה המלאה. והיידגר קבע במשפטו המפורסם 'שהאדם הוא הרועה של היש', כאשר הקב"ה קבע הפוך 'אתם צאני צאן מרעיתי אדם אתם', וריסוק המטאפיזיקה של הפילוסוף, לא הייתה אלא ביטוי לרצון לרסק את כל האלהות. אין פלא ששניהם שנואו את אלוהי העברים, ההופך את ההכרה האנושית לסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה.

מ"מ, מי הזאטוט שיעיז להטיל ספק בכשרונותיהם המדעיים והאינטלקטואלים?! לכן שמחתי מאד לשמוע שפרס הנובל שלנו דוקא, פרופ' אהרן צ'חנובר ידע להעמיד את הדברים על מתכונתם ואמר:

"יש לשפר את החינוך למדע וטכנולוגיה, אבל אסור לשכוח את ההומניסטיקה".

ובזה צעד בעקבות איינשטיין במכתבו לחברו Juliusburger:

'אני מאמין שההתדרדרות הנוראה הנוראה שהתרחשה בהתנהגות האדם כיום, נובעת בראש ובראשונה מהמכניזציה והדה-הומניזציה של חיינו, תת-מוצר נוראי של התפתחות המנטליות המדעית והטכנולוגית. Nostra Culpa! אין אני רואה כל דרך להיאבק בפגם עגום זה. האדם מתקרר יותר מהר מהכדור עליו הוא מתגורר'. או עוד 'איך אפשר שהמאה

הזו, המאוהבת בתרבות, יכולה להיות א-מוסרית באופן כה מפלצתי? יותר ויותר אני בא להעריך את החסד ואת אהבת הזולת יותר מכל... כל קידמתנו הטכנולוגית, ששרים את שבחיה, הלב עצמו של תרבותנו, היא גרזן בידי רוצח'.

מה הפתרון? המענה היהודי מתבקש: באמצעות אותה הצהרה נבואית של אליהו הנביא בדיוק כאן בהר הכרמל, חייבת להימשע שוב, 'ה' הוא האלהים', 'אלהים' הוא שמו של הקב"ה כקובע מערכת חוקי הבריאה שהמדע חושף (ולכן הגימטריא של שם זה היא 'הטבע'), הוא ה', שמו של הקב"ה המשבש את אותם החוקים בעשה שהדבר נדרש כביציאת מצרים, להזיז את השמש כדי לגאול את בניו. הכרת עולמנו המדעית, היא הכרת מעשי ה', אך הכרת תורתו היא הכרת השגחתו, האחות הסיאמית של ההכרה הראשונה, והחייבות לבנות שתיהן יחדיו – כפנים ואחור - את נוכחותנו, לא רק מול היש, אלא מול הנשגב והאינסופי בכל רגע, נוכחות המזמינה יראה וענווה. אם נשכיל כולנו להבין שמאחורי כל גילוי של המדע מסתתר גילוי רוחני ערכי, ושהמדעי הוא בבואה של האלהי, נגיע להגשמת הנבואה של 'והיה ה' אחד ושמו אחד'.